

бізнесу та особливостей її розвитку у зарубіжних країнах дозволив виокремити дві принципово відмінні моделі взаємодії держави і бізнесу: інституційну та посередницьку. Систематизація та узагальнення моделей взаємодії держави і бізнесу, визначення їх переваг та недоліків стане теоретичним підґрунтям для подальшого вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні шляхом створення власної моделі такої взаємодії.

Як напрямок подальшого дослідження, істотного значення набуває розвиток механізму управління відносинами у системі «держава-бізнес» з урахуванням регіональних детермінант та інституційних атрибутів його розвитку для визначення управлінських заходів з його становлення.

Література:

1. *Велков В.* Взаємодія влади та бізнесу на регіональному рівні: стан і шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / В. Велков // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – Вип. 2. – С. 187–195.
2. *Дегтяр А. О.* Моделі взаємодії держави та бізнесу у сучасному світі / А.О. Дегтяр, С.М. Нарожний // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – Вип. 4 (43). – С. 116–123.
3. *Киселев В.* Взаимодействие крупного капитала и государственной власти (зарубежный опыт) / В. Киселев // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – № 1. – С. 54–60.
4. *Музиченко А. С.* Моделі взаємодії влади та бізнесу в умовах ринкової економіки / А. С. Музиченко, А. Л. Бержанір // Сталий розвиток економіки : міжнар. наук.-вироб. журн. – 2013. – № 4 [21]. – С. 24–28.
5. *Шамхалов Ф.* Государство и экономика. Власть и бизнес / Ф. Шамхалов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2005. – С. 306.
6. *Lane F. S.* Current Issues In Public Administration. – N.Y. : St. Martin's press, 1990.

Надійшла до редколегії 19.10.2015 р.

УДК 351: 002.8

С. А. Мороз,

*здобувач науково-дослідної лабораторії управління
у сфері цивільного захисту Національного університету
цивільного захисту України, м. Харків*

ПОТЕНЦІАЛИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ” ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проаналізовано зміст паспортів спеціальності науки державного управління щодо можливості використання їх напрямів для дослідження проблематики державного управління розвитком трудового потенціалу. Визначено потенціали спеціальності

«механізми державного управління» для організації наукових пошуків в контексті порушеної проблематики.

Ключові слова: паспорт спеціальності; механізми державного управління; трудовий потенціал вищих навчальних закладів; напрями досліджень.

S. A. Moroz,

Seeker of Science and Research Laboratory for Management in the Field of Civil Protection, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ADVANTAGES OF THE SPECIALTY OF «THE MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION» FOR A RESEARCH OF THE ISSUES OF PUBLIC ADMINISTRATION BY LABOR POTENTIAL DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

There was made an analysis of the content of the specialty of science of public administration about the possibility of their use for researching the perspective directions of state's public administration development by labor potential. Defined potentials of the specialty of «the mechanisms of public administration» for the organization of scientific research in the context of the affected issues.

Key words: passport specialty; the mechanisms of public administration; working capacity of higher education institutions; research areas.

Автори проекту концепції розвитку галузі науки «Державне управління», серед основних векторів розвитку державно-управлінської науки, звертають увагу на значущість та перспективи напрямку, зміст якого пов'язано з науково-методологічними засадами формування та розвитку галузі науки «Державне управління» [3, с. 41]. Серед основних тенденцій розвитку галузі В. Бакуменко визначає теоретичні, методологічні та практичні проблеми становлення й розвитку державного управління в Україні, спрямованість яких обумовлена необхідністю виявлення законів, закономірностей, принципів, тенденцій, а також розроблення на їх основі підходів, моделей, методів і технологій розв'язання цих проблем [1, с. 9]. З огляду на це можемо констатувати, що проблематика розвитку науково-методологічного підґрунтя щодо забезпечення діяльності органів державної влади є важливим та вкрай необхідним елементом системи наукового знання державно-управлінської науки. Обов'язковим елементом в організації будь-яких з напрямів наукових досліджень, незалежно від їх змістовного спрямування, є обґрунтування компетенції тієї чи іншої галузі наукового знання щодо обраного предмету наукового пошуку. Це пов'язано з тим, що майже кожен з предметів наукового дослідження може бути розглянутий у межах відразу декількох галузей науки і груп спеціальностей. Іншими словами, дослідник повинен не лише усвідомити компетенцію обраної ним галузі науки у дослідженні предмету наукового пошуку, а і визначити конкретну спеціальність у межах якої планується організація дослідження.

Питання формування та розвитку науково-методологічного підґрунтя галузі науки «Державне управління», у тому чи іншому аспекті свого складного та багатогранного змісту знайшли своє відображення у дослідженнях багатьох українських дослідників, серед яких слід виділити В. Бакуменка, В. Батушана,

К. Ващенко, А. Горового, В. Гусева, О. Євмешкіну, Л. Загайнову, С. Загороднюка, М. Іжу, В. Князева, Ю. Ковбасюка, І. Козюру, В. Лугового, А. Михненка, Р. Науменко, Є. Ралдугіна, С. Степаненка, Ю. Сурміна, О. Тертишну, В. Трощинського, В. Цветкова, В. Чмигу. Не дивлячись на достатній рівень наукового опрацювання проблематики методологічного та методичного забезпечення питань розвитку державно-управлінської науки та імплементації її здобутків у площину практичної діяльності органів публічної влади, питання державного управління окремими сферами суспільного розвитку й далі залишаються відкритими для наукових досліджень. За формальними ознаками проблематика тематичних напрямів в організації наукових досліджень у межах науки державного управління, як і у межах будь якого іншого вектору наукового знання, обмежується формулами паспортів спеціальності та їх змістом. Не дивлячись на досить лаконічне за своєю структурою та порівняно вичерпане за своїм змістом формулювання напрямів досліджень, державно-управлінська наука, з огляду на межі її компетенції, залишає відкритим до наукового пошуку не лише окремі питання, а у тому числі і напрями прояву відповідної проблематики.

Мета статті – розглянути потенціали спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02) для дослідження проблематики державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ, а також визначити в її межах зміст окремих напрямів в організації наукових пошуків щодо обраного предмету наукової уваги.

Проблематика державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ досить вдало корелюється зі змістом спеціальностей галузі науки державного управління: теорія та історія державного управління (25.00.01); механізми державного управління (25.00.02); державна служба (25.00.03); місцеве самоврядування (25.00.04). Кожна з цих спеціальностей має свою частку компетенції щодо напрямів організації наукового пошуку, хоча у межах змісту раніше існуючої редакції галузі науки «Державне управління», предмет нашої наукової уваги мав можливість бути розглянутий в контексті принципово інших змістовних граней свого теоретичного та практичного проявів. Нагадаємо, що у початковій структурі галузі науки державного управління (1997–2000 рр.) були передбачені, у тому числі такі напрями, як: «Філософія державного управління», «Організація та управління в державних установах», «Регіональне управління» та «Галузеве управління» [2, с. 13]. Разом із тим ми розуміємо, що відсутні на цей час у переліку спеціальностей напрями, не втратили свого змісту, а лише інтегрувались до інших спеціальностей галузі. Отже, проведене свого часу ВАКом скорочення кількостей спеціальностей, на нашу думку, не суттєво вплинуло на можливості розгляду обраного нами предмету наукового пошуку, хоча можливо, що інші напрями наукової проблематики галузі науки державного управління зазнали більш суттєвих впливів від втрати певної частки наукового інструментарію. Можемо припустити, що питання державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ можуть бути розглянуті у межах майже будь-якої з існуючих на цей час спеціальностей державно-управлінської науки. Наприклад, формула паспорта спеціальності 25.00.01 – теорія та історія державного управління передбачає дослідження напрямів оптимізації систем

державного управління та соціально-історичних джерел їх виникнення та тенденцій розвитку, що у поєднанні з «дослідженнями теоретико-методологічних засад державного управління як цілеспрямованого впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів і відносин» [4], створює необхідне підґрунтя для організації наукового пошуку за такими основними напрямками:

– політика держави у галузі освіти і державне управління (дослідження питань розвитку трудового потенціалу ВНЗ в контексті політики держави в освітянській галузі; єдність та протиріччя діяльності суспільних інституцій та державних інститутів щодо управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ);

– вплив світових процесів і міжнародної інтеграції на зміст та напрями впливу держави на розвиток трудового потенціалу ВНЗ (дослідження сутності, властивостей та інших системних характеристик державного управління в контексті його спрямованості на процес формування, використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ);

– співвідношення та взаємодія гілок державної влади в процесі впливу на формування, використання та розвиток трудового потенціалу ВНЗ (дослідження змісту та напрямів реалізації державної влади в системі управління освітою на всіх рівнях її функціонування та розвитку, у тому числі і на рівні державно-управлінського впливу на розвиток трудових можливостей закладів освіти);

– методологія розроблення цільових програм щодо розвитку освіти (дослідження за цим напрямом передбачає обґрунтування змісту цільових державних програм, у тому числі і для розвитку трудового потенціалу ВНЗ, а також опрацювання класифікації форм і методів державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ);

– моделювання та оптимізація систем державного управління у галузі вищої освіти (передбачено організацію наукового дослідження за напрямом пошуку найбільш ефективної та результативної моделі державного управління розвитком трудового потенціалу вищих навчальних закладів на державному та регіональному рівнях реалізації органами державної влади власних повноважень).

Вище наведені напрями, дозволяють дослідити порушену проблематику через призму теорії та закономірностей державотворчих процесів, що створює цілком органічне компетенційне поле для організації наукових пошуків відповідного змістовного спрямування.

Питання формування, використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ можуть знайти своє відображення у тому числі і в контексті змісту паспорту спеціальності 25.00.03 – державна служба, хоча цілком очевидно, що потенціали напрямів цієї спеціальності, по відношенню до обраного нами предмету наукового дослідження, є більш обмеженими. Відповідно до формули паспорту спеціальності 25.00.03 – державна служба, питання розвитку трудового потенціалу можуть бути розглянуті через призму місця та ролі державної служби та служби в органах місцевого самоврядування у забезпеченні реалізації функцій держави та громадянського суспільства щодо розвитку системи освіти та її основних елементів з урахування соціальних і історичних умов її формування [6]. Серед можливих напрямів дослідження порушеної проблематики слід звернути увагу на такі:

– цілі, завдання, принципи та функції державної служби в контексті процесів формування, використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ, а також кадрова політика та управління персоналом в системі органів державної влади, функціонування яких тим чи іншим чином пов'язано з виконанням функцій держави у галузі освіти;

– форми, методи, стадії та технології управлінської діяльності державної служби в контексті змісту державного управління системою функціонування закладів освіти з прийняттям до уваги організації професійної діяльності державних службовців, а також їх мотивація та стимулювання;

– оцінка професійної діяльності державних службовців щодо ефективності їх роботи за напрямом впливу на розвиток системи освіти та її основних елементів, а також психологічні, соціологічні й інші аспекти професійної діяльності державних службовців в контексті їх професійної діяльності за напрямом розвитку трудового потенціалу ВНЗ.

Найбільш обмеженим щодо використання потенціалів напрямів в організації наукових досліджень проблематики державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ, на нашу думку, є паспорт спеціальності 25.00.04 – місцеве самоврядування, формула та напрями якого мають досить опосередковане відношення до обраного нами предмету наукового пошуку [7]. Разом з тим, у межах цього паспорту спеціальності, слід звернути увагу на взаємодію органів місцевого самоврядування з органами державної влади в контексті їх впливу на розвиток системи освіти та її основних елементів.

Разом з тим, найбільш всебічний розгляд порушеної проблематики, на нашу думку, може бути проведений саме у межах спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02) [5], адже саме цей напрям передбачає не лише теоретико-методологічне обґрунтування окремих механізмів державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ, а і дослідження функцій та повноважень органів державної влади в контексті їх участі в підвищенні якості формування і використання трудових можливостей закладів вищої освіти. Крім того, саме у межах спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02), теоретичні напрацювання, як правило, набувають своєї практичної значущості. Наше вподобання щодо саме цієї спеціальності державно-управлінської науки, може бути пояснено через наявність у неї суттєвих потенціалів щодо дослідження не лише питань теорії державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ, а перш за все, практики реалізації державою своїх функцій у галузі освіти. Наприклад, серед напрямів досліджень паспорту спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02), слід звернути увагу на такі:

– теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління: зміст категорій «трудоий потенціал ВНЗ» та «державне управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ»; закономірності, принципи та методи впливу органів державної влади на ефективність формування, використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ; концепції розвитку трудового потенціалу ВНЗ та моделі функціонування його системи; класифікація суб'єктів та об'єктів державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ тощо;

– цілі, завдання та функції держави щодо управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ; стратегія участі держави (органів державної влади) у формуванні, використанні та розвитку трудового потенціалу ВНЗ та обґрунтування змісту механізмів державно-управлінського впливу на систему трудових можливостей ВНЗ, а також напрямів їх використання тощо;

– механізми державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ та напрями удосконалення їх змісту і практики використання, а також особливості змісту, теорії і практики використання організаційно-правового, економічного, соціально-політичного, мотиваційно-стимулюючого та інших видів механізмів державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ;

– формування та реалізація державної і регіональної політики щодо напрямів використання трудового потенціалу ВНЗ, а також програмування напрямів його розвитку (державні (регіональні) програми розвитку трудового потенціалу ВНЗ та механізми їх реалізації);

– державна стандартизація якостей трудового потенціалу ВНЗ та механізмів його використання і розвитку; адаптація міжнародних норм і стандартів до практики оцінювання стану розвитку та обсягів використання ВНЗ своїх трудових можливостей;

– ефективність та результативність функціонування органів державної влади (суб'єктів державного управління) щодо забезпечення розвитку трудового потенціалу ВНЗ;

– аналіз, моделювання та оптимізація функціонування органів та установ державної влади, компетенція та (або) діяльність яких, тим чи іншим чином пов'язана з впливом на розвиток трудового потенціалу ВНЗ;

– система взаємовідносин (взаємодії) інститутів та інституцій держави і суспільства щодо змісту та напрямів розвитку трудового потенціалу ВНЗ;

– місце та роль інформаційних технологій та інформаційного забезпечення в системі державного управління розвитком трудовими можливостями ВНЗ.

Кожен з вище наведених напрямів заслуговує на окрему увагу дослідників та потребує на окремий напрям наукового пошуку. Разом з тим, деякі з цих напрямів, відповідно до свого змістовного наповнення, можуть бути об'єднані в окремі групи, наприклад:

1) механізми державного управління формуванням, використанням та розвитком трудових можливостей ВНЗ (передбачається, що цей напрям має бути розглянутий на регіональному та державному рівнях з прийняттям до уваги впливу середовища у межах якого власне і відбувається взаємодія відповідних суб'єктів та об'єктів державного управління);

2) реалізація державної політики щодо формування, використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ та напрями її корегування відповідно до конкретних умов та отриманих результатів (передбачається, що у якості предмета дослідження може бути обрана державна стратегія розвитку системи вищої освіти, у межах якої трудовий потенціал ВНЗ позиціонує на рівні одного з складових елементів);

3) система оцінювання ефективності та результативності державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ (передбачається, що предметом наукового пошуку у межах цього напрямку можуть

стати критерії оцінювання та методики вимірювання відповідних показників, а також стан розвитку державно-управлінських відносин у відповідній галузі та їх якість у порівнянні з аналогами європейського зразка);

4) теоретико-методологічні аспекти розроблення механізмів державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ та практика їх використання (передбачається, що у межах цього напрямку предметом наукового пошуку може стати проблематика формування та розвитку наукового підґрунтя щодо змісту механізмів державно-управлінського впливу на трудовий потенціал ВНЗ, хоча цей напрям наукового пошуку є досить складним з огляду на порівняно високу вірогідність ненавмисної зміни дослідником пріоритетів свого дослідження з напрямів паспорту спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02) на напрями паспорту спеціальності «теорія та історія державного управління» (25.00.01), на компетенційне поле якої, щодо обраного нами предмету наукового пошуку, ми звернули увагу вище;

5) система органів державного управління у її взаємодії з інститутами та інституціями держави і суспільства в контексті їх впливу на формування, використання та розвиток трудового потенціалу ВНЗ (передбачається, що цей напрям досліджень буде проведено у площині аналізу цілей, мети та структури органів державного управління у їх єдності з інститутами та інституціями суспільства щодо їх впливу на розвиток трудових можливостей ВНЗ. Крім того, у межах цього напрямку організації наукових досліджень, предметом наукового пошуку може бути у тому числі і інституціональне середовище (державний та регіональний рівні), яке може бути розглянуто на рівні одного з суб'єктів впливу на трудовий потенціал ВНЗ).

Безумовно, наведена нами класифікація не є бездоганною, адже вона не враховує ті аспекти прояву порушеної проблематики які стосуються насамперед механізмів безпосередньої взаємодії органів державної влади та університетів. Складність цього питання полягає у наявності протиріч між жорсткою правовою регламентацією компетенції органів державного управління (цілі та завдання органів державної влади; повноваження, права та обов'язки посадових осіб тощо) та широкою автономією ВНЗ, у тому числі і в питаннях розвитку своїх трудових можливостей.

З огляду на це можемо сформулювати такі основні висновки.

По-перше, проблематика державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ, з огляду на безпосередню участь держави (органів державного управління) у формуванні змісту та визначенні динаміки відповідного процесу, не лише може, а й повинна бути розглянута в контексті напрямів спеціальностей науки державного управління.

По-друге, розгляд проблематики державного управління формуванням, використанням та розвитку трудового потенціалу ВНЗ, з огляду на необхідність теоретико-методологічного обґрунтування змісту та умов використання механізмів державно-управлінського впливу на трудові можливості ВНЗ, так само як і необхідність удосконалення структури та повноважень органів державної влади до компетенції яких входять відповідні питання, найбільш повно може бути розглянутий у межах паспорту спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02).

По-третє, у межах паспорту спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02) слід звернути увагу на ті напрями досліджень, науковий пошук за якими, з одного боку пов'язано з компетенцією, цілями, завданнями та функціями держави щодо впливу на формування, використання та розвиток трудового потенціалу ВНЗ, а з іншого – забезпечує ефективність та результативність функціонування і розвитку суб'єктів та механізмів державного управління щодо основних елементів системи вищої освіти.

Вище наведені висновки, не вичерпують проблематики обґрунтування компетенції спеціальності «механізми державного управління» (25.00.02) у дослідженні проблематики формування та розвитку трудового потенціалу ВНЗ, а лише створюють підґрунтя для подальшого розвитку наукової дискусії. Серед перспективних напрямів в організації наукових досліджень слід виділити перш за все ті, зміст яких пов'язано з опрацюванням класифікації дисертаційних досліджень, виконання яких було здійснено у мажах відповідної спеціальності та проблематики, за їх змістовною спрямованістю. На нашу думку, цей вектор наукового пошуку може бути корисним не лише з точки зору систематизації наявного на цей час наукового знання щодо порушеної проблематики, а у тому числі і для з'ясування перспективних напрямів в організації наукових досліджень.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні: навч. посіб. : у 2 ч. / В. Д. Бакуменко. – К. : ВПЦ АМУ, 2010. – Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. – 276 с.
2. Князєв В. М. Про структуру та зміст спеціальностей галузі науки державного управління / В. М. Князєв // Галузь науки «Державне управління»: історія, теорія, впровадження : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 28 трав. 2010 р. (за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2010. – С. 13-14
3. Концептуальні засади розвитку галузі науки «Державне управління» : наук. розробка / К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін, Л. І. Загайнова та ін. ; за заг. ред. К. О. Ващенка. – К. : НАДУ, 2013. – 48 с.
4. Паспорт спеціальності 25.00.01 – теорія та історія державного управління [Електронний ресурс] / ВАК України // Постанова президії ВАК України від 18.01.2007 р. № 41–06/1. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/pasport250001.html>.
5. Паспорт спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління [Електронний ресурс] / ВАК України // Постанова президії ВАК України від 14.12.2006 р. № 46–06/11. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/pasport250002.html>.
6. Паспорт спеціальності 25.00.03 – державна служба [Електронний ресурс] / ВАК України // Постанова президії ВАК України від 14.12.2006 р. № 46–06/11. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/doc/aspirant/pryjom/25.00.03.pdf>.
7. Паспорт спеціальності 25.00.04 – місцеве самоврядування [Електронний ресурс] / ВАК України // Постанова президії ВАК України від 18.01.2007 р. № 41–06/1. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/doc/aspirant/pryjom/25.00.04.pdf>.

Надійшла до редколегії 30.06.2015 р.